

ACADEMICA

REVISTĂ EDITATĂ DE ACADEMIA ROMÂNĂ

DIRECTOR: ACAD. IONEL-VALENTIN VLAD, PREȘEDINTELE ACADEMIEI ROMÂNE

Nr. 10–11
OCTOMBRIE–NOIEMBRIE
2016
Anul XXVI
312–313

DIRECTORI:

Acad. Mihai DRĂGĂNESCU
(director fondator)
octombrie 1990 – ianuarie 1994

Acad. V.N. CONSTANTINESCU
februarie 1994 – ianuarie 1998

Acad. Eugen SIMION
februarie 1998 – aprilie 2006

Acad. Ionel HAIDUC
mai 2006 – aprilie 2014

Acad. Ionel-Valentin VLAD
din mai 2014 –

CONSILIUL EDITORIAL:

Acad. Ionel-Valentin VLAD
Acad. Cristian HERA
Acad. Bogdan C. SIMIONESCU
Acad. Victor SPINEI
Acad. Alexandru SURDU
Acad. Victor VOICU

Acad. Dan BĂLTEANU
Acad. Alexandru BOBOC
Acad. Constantin IONESCU-TÎRGOVIȘTE
Acad. Ioan-Aurel POP
Acad. Eugen SIMION
Acad. Răzvan THEODORESCU
Acad. Maria ZAHARESCU

COLEGIUL DE REDACȚIE:

Redactor-șef
Dr. Narcis ZĂRNESCU

Secretar de redacție
Sofia Țibuleac

Redactori I
Elena SOLUNCA-MOISE
Mihaela-Dora NECULA

SECTOR TEHNIC:

Tehnoredactor
Stela Șerbănescu

Operatori-corectori
Aurora POPA
Ioneta VLAD

E-mail: revista_academica2006@yahoo.com

Tel. 021 3188106/2712, 2713; Fax: 021 3188106/2711

ASTRA ȘI ACADEMIA ROMÂNĂ	
ÎPS Laurențiu Streza, Prioritatea esențială a oricărei societăți – educația	5
Ionel-Valentin Vlad, Academia Română la 150 de ani și ASTRA	7
Dumitru Acu, Asociațiunea ASTRA și Academia Română – simboluri ale dăinuirii noastre milenare	12
Mircea Păcurariu, Slujitorii bisericii – slujitorii Academiei Române și ai Asociațiunii	14
Emil Burzo, Cercetarea științifică în spațiul transilvan după Marea Unire	17
Paul Niedermaier, 60 de ani de la înființarea Institutului de Cercetări Socio-Umane din Sibiu al Academiei Române	21
ZILELE ACADEMICE TIMIȘENE	
Ionel-Valentin Vlad, Academia Română – 150 de ani în serviciul Națiunii Române ...	22
Păun Ion Otiman, 65 de ani de activitate științifică și culturală în Banat – Filiala din Timișoara a Academiei Române	26
Ioan-Aurel Pop, Banatul medieval în secolele XI–XVI – repere instituționale	31
SESIUNEA GEORGE COȘBUC	
Ionel-Valentin Vlad, George Coșbuc – un poet de suflet românesc, o legătură de suflet a familiei	34
Eugen Simion, „Câmpenismul” lui G. Coșbuc și fantasmalele criticii literare	36
Ioan-Aurel Pop, George Coșbuc și identitatea românească	40
Gheorghe Chivu, George Coșbuc – traducător al <i>Divinei Comedii</i>	47

SESIUNEA ION GHICA	
Dan Berindei, Multilateralul Ion Ghica	53
Eugen Simion, Ion Ghica, un „graeculus” subtil	56
Victor Axenciuc, Economistul Ion Ghica (1816–1887)	65
EUROPEANA 1914–1918	
Cristina Ioana Roiu, Arhiva digitală a amintirilor noastre	68
PERSONALITĂȚI ACADEMICE	
Cristian Hera, Din viața și opera iluștrilor predecesori – academician David Davidescu și academician Mircea Moțoc	71
Ion Ioniță, Mircea D. Moțoc – creatorul școlii românești de combaterea eroziunii solului	76
Radu Lăcătușu, David Davidescu – creatorul școlii moderne de agrochimie	81
CONVORBIRI	
Ioan-Aurel Pop, Istoria ca misiune	85
SUB CUPOLA ACADEMIEI	
Alexandru Zub, Penser l’Europe în ediție jubiliară	91
Alexandru T. Balaban, A dăruți ceea ce te îmbogățește pe tine însuți	94
Magda Stavinschi, Nicolae Coculescu, personalitate de primă mărime a astronomiei românești (1866–1952)	97
Elena Cojuhari, Fondul documentar „Nicolae Coculescu” de la Biblioteca Națională a României	99
Nikolaos Siokis, Aspecte din viața și opera astronomului aromân Nicolae Coculescu	101
EVOCĂRI	
Răzvan Theodorescu, Centenarul unui ctitor de modernitate – Ștefan Luchian	110
Marin Aiftincă, Un congres memorabil	111
CRONICA VIEȚII ACADEMICE	
114	
APARIȚII LA EDITURA ACADEMIEI	
118	
GHID PENTRU AUTORI	
119	

Aspecte din viața și opera astronomului aromân Nicolae Coculescu*

*Nikolaos Siokis***

*Mi alasi s' mi duc' în Vlahie i mi arucu
di pi casă...
(Ori mă lăsați să plec în Valahia, ori mă arunc
de pe casă...)*

Prin această amenințare specifică¹, rostită în aromână, tânărul clisurean Dimitrakis Cocu își exprima, în 1825, față de părinții săi, dorința de a pleca în Valahia, cu scopul de a se stabili acolo permanent și de a-și întemeia o situație în domeniul comercial. Cele mai mari așteptări și speranțe ale imigranților puteau să se împlinescă, întrucât veniturile și avuțiile dobândite, în virtutea ocupației, lor le erau garantate de țara în care alegeau să se stabilească. În pofida beneficiilor economice de care se bucurau, viața din străinătate s-a dovedit dintotdeauna o sursă de neajunsuri, întrucât legăturile de familie erau întrerupte timp îndelungat. Această situație genera o mare presiune psihologică asupra tuturor membrilor familiei, iar sentimentele acestora erau în mod specific exprimate în cântecele populare ale vremii sau chiar în sentințe care îmbrăcau forma unui blestem: „*Nathima vă caicia cari vă tricu Dunărea*” („*Blestemată fie barca de vă trecu Dunărea*”), o expresie cu mare putere de circulație pe atunci. În continuare voi cita câteva rânduri ce aparțin cântecelor aromâne din Clisura, care se referă la sentimentele fie negative, fie pozitive ale oamenilor, în legătură cu viața în străinătate:

• „*Deadi harasmă dinghiosu vini oara s'nă fudzimu/ s'nă dutsemu în xinitii, în xinitii și Vinitii/ s'nă înviștemu prămătii, sirmă albă, sirmă aroși, sirma di noau turlui/ si u băgamu tu măyazii, s'vină vruta s' li vindemu...*”

• „*Când' iramu djoni ninsurat', ninsurat' nimustăcat' / pri tu xeani ni alăgam' și mușatili mutreamu cari i albă, cari i rusă, cari i iasti cu očlu laiu...*”

• „*Tutsî bărbatsli ducu ș'vinu/ mașf lailu aňolu nu yini, ah mor mușată amea/ mașf lailu aňolu nu yini, arăulu s'treacă si ș'lu la...*”

• „*Toamnă, lai toamnă, cară dai di tsî yini, la toamnă, nă fugu dzionli ș'nu s' toarnă,/ nă si ducu tu xeana lai, camă înclo di Marea Lai/ S' ducu djoňi, s' ducu mușatsî și nă vinu aușf măratsî,/ nă si ducu ca trândăfiri, nă si toarnă ca niște schiňi...*”

• „*Vini oara si închisescu, plăngu nica ș'mi zjilescu,/ ca io va ni fugu tu xeani, tora tu djunami./ Dumnidză i mari ști amea turnari...*”

• „*Nathimă cari scoasi xeana/ Dumnidzalu s'li astingă bana, că ș'i greau, dipărtoasă, că ș'i multu înfărmăcoasă...*”

• „*Nu tsî buisea mor perli ahintu/ că io mîni va ni fugu tu xeani,/ xeani lai ș'dipărtoasi s'nu să ști amea turnari...*”

Migrațiile efectuate în scopuri comerciale de populațiile din Macedonia, Epir și Tesalia înspre nordul Balcanilor, spre principatele dunărene și Europa Centrală, din secolul al XVII-lea până în secolul al XIX-lea inclusiv, sunt înregistrate de către istoriografi drept reprezentări ale unui important aspect al evoluției economice, precum și al formării conștiinței naționale a populațiilor creștine din zona Balcanilor. Apariția unor așezări situate în zonele muntoase din această regiune ca matrice comercială, corelate cu meșteșugurile locale, practicate de populație, constituie unul dintre cei mai importanți parametri ai acestui proces². Un caz caracteristic în acest sens îl constituie Clisura, care devine unul dintre centrele de legătură a populației care era implicată în activități comerciale, cu țările din nordul Balcanilor și din Europa Centrală, în secolele XVIII și XIX. Cărauși (folosind catări), agenți comerciali, furnizori,

*Comunicare prezentată în limba engleză cu titlul „*Aspects of the origin and life of the Aromanian astronomer Nicolae Coculescu*” la simpozionul omagial „*Nicolae Coculescu – 150 de ani de la naștere*” (31 octombrie 2016, Biblioteca Națională a României)

***Doctor în istoria elenismului, Universitatea „Aristotel” din Salonic, Grecia*

finanțatori, oameni de știință, politicieni și alții³, care excelau în meseriile lor în această zonă, au avut drept punct de plecare orașele din munții Macedoniei de Vest.

În urmărirea scopului – urmând rutele comerciale ale Balcanilor⁴ și aplicând practica binecunoscută a caravelor, familiară clisurenilor din pasajul adiacent „Daouli”, pe când omonimul „pasajul nou” era utilizat încă din anul 1530/31⁵ –, cărvănarii, negustorii și comercianții cu amănuntul s-au instalat, inițial, în orașele de pe lângă Dunăre, Pancevo⁶, Smederevo și Belgrad, aflate sub dominație otomană. Comunități comerciale remarcabile ale clisurenilor s-au constituit și în orașele din nord-vestul Serbiei, încorporate, pe atunci, în Imperiul Habsburgic⁷, dar și în Valahia/Țara Românească; primul lor oraș de instalare a fost Craiova. Acesta avea să constituie o rampă de lansare pentru clisureni înspre restul teritoriului principatelor danubiene/dunărene.

Momente cruciale pentru stabilirea și extinderea negustorilor din Balcani, creștini de confesiune ortodoxă (greci, sârbi și vlahi din Macedonia), le-au constituit tratatele de pace de la Karlowitz (1699), Passarowitz (1718), Belgrad (1739), Kuciuk-Kainargi (1774), Șistov (1791), Iași (1792), București (1812) și Adrianopol (1829). Acestea, pe lângă faptul că au însemnat încetarea conflictelor și războaielor dintre Imperiul otoman și adversarii săi, au contribuit și la crearea unor conduite comercial-economice mai armonioase, însoțite de controlul traficului de persoane și de mărfuri, precum și de folosirea cu drepturi depline a Dunării ca mijloc de transport⁸. Prin modificarea granițelor zonei balcanice dintre habsburgi și otomani⁹ s-au creat condiții favorabile tranzacțiilor comerciale între cele două imperii, prin impunerea unor orașe de pe frontieră ca puncte centrale ale activităților comerciale. Cu toate acestea, anarhia generalizată și lipsa de siguranță din zona Macedoniei – în special după ce Ali Pașa din Tepelena și-a extins dominația în Macedonia de Vest, dar mai ales din cauza condițiilor deosebit de nefavorabile care s-au ivit după eșecul mișcării revoluționare din întreaga Macedonia în perioada 1821–1828 – combinate cu povara taxelor exagerate impuse crescătorilor de animale și negustorilor de lână au dus la generarea unui nou curent de imigrare a clisurenilor către principatele dunărene.

Reconstituind spațiul geografic al expansiunii comerciale a clisurenilor, se pot consemna următoarele puncte de bază ale itinerariului acestora: caravana negustorilor clisureni urmează ruta Clisura-Nevesca-Florina-Bitola-Perlepe-Skoplie-Cumanovo-Vranje-Lescovac-Niš-Zaječar-Cula-Vidin, de unde traversează Dunărea în bărci¹⁰, după care ajung la Craiova, trecând prin Calafat și Băilești, zone comerciale și acestea. Celălalt/al doilea itinerariu ducea la Perlepe/Prilep, și de acolo, urmând cursul râului Babuna, se îndrepta spre Kioustendil-Bercovitsa-Ferdinandovo-Lom Palanka-Rahova, de unde se traversa Dunărea spre Bechet¹¹.

Primele reperi temporale ale imigranților clisureni în Oltenia sunt situate în jurul anului 1825, cu ocazia instalării primilor clisureni: Anastasios Garlesteanos și Dimitrios Urmani, apoi Konstantinos Urmani, frații Ciolea și alții¹². Câteva grupuri mici¹³, care le-au urmat primilor în 1840, constau din membri ai familiilor acestora: Ciolea, Coșoveanu, Urmani, Pesicu, Cotta, Cocu, Goga, Becu-bașia, Cionea, Saitu, Simonidi, Tartsa, Vucea, Papa, Tasiula, Stergiu, Cociu etc., care și-au cumpărat case și se ocupau cu comerțul și agricultura.

Un nou val de imigranți a sosit în anul 1848, când s-au și instalat în Craiova: Anastasios Mandrinu, tatăl generalului Petros Mandrinu, Dimitrios Birona, Nikolaos Efthimiu, Nikolaos Kourkouti, tutungiul Nikolaos Velicu (posibil Vulcu), frații Ziva, Athanasios Boscu, familia Gazda, care s-a întors ulterior la Clisura, Petros Nascu, familiile Pali și Sima.

Clisurenii care se stabiliseră la Craiova, deși constituiau un grup social distinct al orașului, nu au procedat, nici măcar la nivel rudimentar, la formarea unei corporații, care ar fi putut să conducă la stabilirea unei comunități. Primul lor așezământ este situat în zona cartierului Sfântul Ioan Botezătorul sau Sfântul Ioan Hera sau Mahalaua Sârbilor, iar trăsăturile care îi diferențiau de populația locală – cel puțin în fazele timpurii ale instalării lor – erau originea comună, descendența etnică, numele de familie, veșmintele¹⁴. Acest cartier este cunoscut sub numele de „teteveni”, deoarece vlahii din Te-tovo (FYROM) au sosit aici în 1802, purtând numele distinct de „teteveni”, care specifică zona de unde proveneau.

În micul univers care se formase în acea zonă a Craiovei unde se stabiliseră schimbarea identității

lor a fost accelerată de mecanismul de adaptare la noua lor patrie, astfel încât să poată dobândi acces la recunoaștere economică și socială. Motivațiile sociale și ocupaționale au impus schimbarea obârșiei lor lingvistice și terminologice, ceea ce s-a realizat prin schimbarea patronimelor lor în conformitate cu standardele românești. Se relatează în mod elocvent că familiile Cotta, Vuciu, Pesicu, Cancea, Urmani și Ota și-au schimbat patronimele în Cottadi, Ștefănescu, Pessicu (Pessiacov sau Bacalbașa sau Petrovici), Coșoveanu (Dăbuleanu), Orman (Bacalu), Căpreanu și Gârleșteanu, respectiv; în sfârșit, familia Cocu și-a schimbat numele în Coculescu.

Printre ocupațiile predilecte ale clisurenilor din Craiova se numărau comerțul cu animale, valorificarea suprafețelor agricole (arendă, achiziție, cultivare), precum și o largă varietate de activități agricole, meșteșugărești și comerciale¹⁵. Cadrul politic și economic liberal preexistent le-a oferit circumstanțele propice ale concurenței în afaceri, făcând posibil procesul integrării lor sociale și culturale în viața orășenească a țării în care trăiau acum. Practica achiziționării de proprietăți funciare și infiltrarea în structura economică a țării s-au dovedit semnificative pentru contractarea căsătoriilor cu membrii aristocrației locale și pentru recunoașterea lor economică și socială.

În ceea ce privește familia Cocu, din informațiile furnizate de Gigi Orman (un descendent din a treia generație a familiei Urmani), data la care au ajuns frații Cocu, Nikolaos și Dimitrakis, în Craiova, poate fi precizată ca fiind decada 1825–1835, când primul val de negustori clisureni sosise deja în regiune. Călătoria lungă și condițiile aspre i-au forțat pe mulți clisureni vârstnici să poposească într-unul din locurile de escală din Serbia, și doar mai apoi, după ce membrii mai tineri ai familiei se stabiliseră trainic, să ajungă și ei să se statornicească pe lângă aceștia¹⁶. Astfel, Gheorghios Cocu împreună cu soția sa Via Babușu, au sosit la Craiova în 1840, având drept posibil loc de popas Pancevo, unde exista o numeroasă comunitate de clisureni de la sfârșitul secolului al XVIII-lea și multe rude ale familiilor, care se ocupau cu negustoria în diferite sectoare.

Această ipoteză este verificată prin informația extrasă din lucrarea lui Dușan Popovici, *O Cinca-rima*, care menționează că Dimitrios Cocu clisureanul alesese Vrsac din Banat drept loc al său de

domiciliu și de activitate în afaceri. El a sosit acolo, în 1810 și, după ce s-a căsătorit cu fiica unei familii de „tsintsari” (aromâni), a avut patru copii, doi fii și două fiice. Consecutiv intereselor sale de comerciant, s-a mutat la Pancevo, unde a decedat în 1868¹⁷. Mai mult, conform registrului/condicii școlilor grecești din Clisura, în care sunt incluse înscrierile și donațiile din perioada 1831–1926¹⁸, fiul său, Gheorgakis Cocu, expediase, în 1843, Bisericii Sfântul Dumitru din Clisura, drept prinos, o cruce și un heruvim din lemn pictat¹⁹, cu inscripția în limba greacă: *TON TIMION STAYPON OMOY ME TA EZAITTEPYTA AΦIEPΩMENA AΠO TON ΓΕΩΡΓΙΟΝ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΚΟΚΟ ΕΝ ΠΑΝΤΖΟΒΩ 1843 (ADEVĂRATA CRUCE, ÎMPREUNĂ CU HERUVIMUL DEDICATE DE CĂTRE GHEORGHIOS COCU, FIUL LUI DIMITRIOS, DIN PAN-CEVO, LA 1843).*

Astronomul Nicolae Cocu sau Coculescu²⁰, fiu al lui Nikolaos Cocu (1826–1894) și al Mariei Dimitriou (1844–1897)²¹, s-a născut la Craiova în 31 iulie/12 august și a decedat la București la 5 noiembrie 1952. Tatăl său, Nikolaos, s-a născut la Clisura în 1826 și, de timpuriu, s-a stabilit la Craiova împreună cu fratele său Dimitrios²². Inițial, cei doi frați apar în documente ca negustori²³, apoi ca arendași ai unor proprietăți (moșii)²⁴, iar mai apoi drept cumpărători ai proprietăților în zonele: Cornet, Mălăești, Gioroiu, Tântăreni, Puțuri, Osica Mare și Vărsăturile în Gorj, profitând de reglementările avantajoase ale *Regulamentului Organic*, favorabile în privința administrării moșiilor (1834–1835)²⁵. De fapt, am putea menționa că însuși Coculescu se recomanda într-o serie de articole și documente drept „*doctor în matematici, profesor universitar și moșier*”.

Nu intru în detalii asupra studiilor, cunoștințelor științifice, activității de cercetare, carierei universitare, precum și asupra influenței exercitate în domeniul progresului științei pe care a slujit-o Nicolae Coculescu. Intenționez, în schimb, să analizez legăturile familiei lui Nicolae Coculescu cu Clisura, orașelul aromân din zona Macedoniei de Vest, și informațiile incerte privind vizitarea acestuia de către astronom în 1911.

Cu toate acestea, elemente semnificative din cercetarea noastră ne indică prezența unei vaste liste în care sunt consemnați membri ai familiei Cocu drept contribuabili la finanțarea școlilor grecești din Clisura și a parohiei Bisericii Sfântul Dumitru, zona

Vedere generală a orașului Clisura

de care aparțineau și unde locuiau. Se menționează, printre altele, numele lui Nikolas Cocu, Gheorghios Dim. Cocu, Petkos Cocu, Nannos Cocu, Douka Nan. Cocu, Yeoyas D. Cocu, Petros, cumnat al lui Douka Cocu, Ioannis Cocu, Gheorghios I. Cocu, Nikolaos Stoyannis, cumnat al lui Petkos Cocu, Kalino Kotsios Cocu, Boya, soție a lui Doukas Cocu, Paraskevi, soție a lui Yeoyas Cocu, Paraskevi, fiică a lui Kotzios Cocu, care au locuit în orașul macedonean în secolul al XIX-lea și au susținut, din punct de vedere financiar, fundațiile ecleziastice și educative, confirmându-și locul în societatea ținutului natal prin ideologia practicării operelor de binefacere.

În *Registrul persoanelor de sex masculin* din Clisura se mai menționează și numele lui Konstantinos Cocu (născut în 1864), Gheorghios Cocu (născut în 1868), Petros Cocu (născut în 1870), Petros Cocu, fiul lui Konstantin Cocu (născut în 1897), Doukas Cocu (născut în 1904) și Ioannis Cocu (născut în 1908).

Dintre persoanele menționate, Nikolaos K. Cocu îndeplinesc funcția de membru venerabil al Consiliului comunității și casier al Consiliului ecleziastic al Bisericii Sfântul Dumitru, Doulmas Cocu era membru al sindicatului vânzătorilor de bumbac, Nannos Cocu, membru al sindicatului simigiilor din

lui Petkos Cocu, membru al sindicatului furnizorilor de lapte din Constantinopol²⁶.

Relația acestora cu biserica locală nu este doar o dovadă a religiozității lor, ci se extinde la practica sistematică de participare la structurile organizatorice, cu scopul de a colecta capital de la acestea. Multe împrumuturi, înregistrate în cărțile de conturi, se referă la împrumuturi cu bani peșin către grupul social conducător.

Reședința familiei Cocu trebuie să fi fost situată în partea de sud-est a Clisurei, unde se află încă și astăzi fântâna cu același nume *La Cocu*. În cimitirul Bisericii Sfântul Atanasie din Clisura, unde încă există obiceiul înhumării tuturor rudelor în mormântul primului strămoș al familiei, se găsesc cinci cruci de marmură cu următoarele inscripții în limba greacă:

– ΣΟΥΛΤΑΝΑ ΤΖΙΟΤΖΙΟΥ ΚΟΚΟΥ 1853 ΚΑΗΣΟΥΡΑ (SOULTANA TZIOTZIOS COCU, 1853, KLEISOURA);

– ΜΑΡΙΑ ΠΕΤΡΕ ΚΟΚΟΥ 1860 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 2 (MARIA PETRE COCU, FEBRUARIE, 2 1860);

– ΓΕΟΡΓΙΟΣ ΠΕΤΡΕ ΚΟΚΟΥ ΙΟΥΛΙΑ 1860 (YEORYIOS PETRE COCU IOYIA, 1860);

– ΒΑΣΙΛΙΚΗ ΚΟΚΟΥ ΤΗ ΟΒΡΙΟΥ 13 1880 (VASILIKI COCU, OCTOMBRIE, 13 1880);

– ΜΑΡΙΑ Ι. ΚΟΚΟΥ ΕΤΩΝ 67 ΘΑΝΟΥΣΑ ΤΗ 25 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1905 (MARIA COCU, ÎN VÂRSTĂ

DE 67 DE ANI, DECEDATĂ ÎN DECEMBRIE 25, 1905).

În mod evident, aceste persoane sunt ultimii descendenți ai familiei, care au trăit și au murit în Clisura până la începutul secolului XX.

Amintirea Clisurei era pentru Nicolae Coculescu, ca și pentru majoritatea imigranților de aici, aceea a unui loc ideal. În ciuda faptului că nu o vizitase niciodată, povestirile rudelor și compatrioților despre patrie îi confereau acesteia imaginea unei țări ideale. Într-o scrisoare către distinsul istoric român Nicolae Iorga, din 6 iulie 1910, scria: „...pentru că tatăl meu este de origine macedonean, din Vlaho-Clisura. Acolo mai cu seamă aș dori foarte mult să mă duc, unde trăiește sora tatălui meu, și fiindcă am crescut de mic în «dorul de patrie» al tatălui meu”²⁷.

În 1911 a avut prilejul să își viziteze patria, în calitate de membru al unui comitet format din politicieni, oameni de știință, oameni de artă și de literă din România, care intenționau să facă un tur al satelor din Macedonia, de Paște²⁸. Excursia a durat douăzeci de zile, de la 1 la 20 aprilie, și, în conformitate cu informația pe care o furnizase Nicolae Coculescu însuși clisureanului Gigi Orman, la mijlocul lui aprilie 1911, el a vizitat Clisura, unde a întâlnit-o pe mătușa sa, Marghioula Papamihail,

singura soră a fraților Cocu, și a vizitat locuința tatălui său, care se afla în posesia primarului Clisurei pe atunci²⁹.

Imaginea unei vederi panoramice asupra regiunii Clisurei, așa cum a fost ea surprinsă de obiectivul aparatului fotografic și pionierului cinematografului din România, Ion Voinescu, confirmă vizita lui Nicolae Coculescu la Clisura. Voinescu a participat la excursie și a inclus fotografia printre altele într-un tiraj relevant pentru excursia din Macedonia. În conformitate cu informațiile participanților, Clisura era prezentată pe atunci drept „una dintre perlele Macedoniei și ale aromânilor. Un oraș important, curat aromânesc, el consta din case cocoțate în mijlocul unei văi pitorești și fertile”.

Nu se poate ignora faptul că populația Clisurei din acea vreme începuse să scadă dramatic, din cauza imigrației interne înspre orașele cu mare densitate de populație din Macedonia.

Încă din perioada dominației otomane orașul Salonic constituise un loc de adăpost și un centru al activităților de afaceri ale familiei Cocu, ai cărei membri se ocupau cu succes de comercializarea lemnului. Urmând tradiția săvârșirii faptelor de caritate, care erau în mod obișnuit practicate în așezămintele urbane ale aromânilor, familia Cocu a

Negustori din Clisura reprezentați pe proscinitarul sculptat în lemn din Biserica Sf. Dimitrie din localitate, dania familiei Urmani (1820)

dezvoltat o activitate echivalentă la locul lor de refugiu. În februarie 1913, cu câteva luni înainte de sfârșitul Primului Război Balcanic, frații Cocu au fost înregistrați cu o contribuție de binefacere de zece lire otomane în folosul nevoilor suplimentare ale conflictului armat dintre alianța balcanică și Imperiul otoman³⁰. Cu aproape douăzeci de ani mai târziu, în 1932, Casa de Comerț a Fraților Cocu furnizează gratis cantitățile de lemn necesare pentru rațiile de hrană prevăzute pentru învățământ ale Fundației Patriotice a Protecției Copiilor³¹.

Menținând în mod constant comunicarea cu locul lor de baștină, frații Cocu au participat cu dinamism la activitățile sociale și culturale în calitate de membri activi ai administrației Asociației Tuturor Clisurenilor din Salonic și ca binefăcători ai fundațiilor ecleziaștice și educative din țara lor de baștină. În actul constitutiv al asociației, inițiat în 1918, numele Gheorghios, Ioannis și Konstantinos Cocu sunt menționate printre altele. Gheorghios Cocu a dedicat iconostasului Bisericii Sfântul Nicolae, recent renovate, icoana Sfintei Maria purtându-l pe Iisus, creată în 1922 de pictorul Ioannis Matsigos din Salonic. Icoana poartă următoarea inscripție în limba greacă cu dedicație: *ΔΩΡΕΑ ΓΕΩΡΓΙΟΥ – Ν. ΚΟΚΚ – ΕΙΣ ΜΝΗΜΗΝ † / ΑΘΗΝΑΣ Γ. Ν. ΚΟΚΚ – ΤΟ ΓΕΝΟΣ ΣΤ. ΜΑΚΡΗ (DONAȚIE DE CĂTRE GHEORGHIOS COCU ÎN MEMORIA ATHENEI COCU, PE NUMELE DE DOMNIȘOARĂ MAKRES)*. Athena Cocu, care era mama lui Gheorghios Cocu și prima binefăcătoare a Asociației Clisurenilor, a decedat la 9 noiembrie 1918 și a fost înhumată în cimitirul Evaghelistria din Salonic³².

Acțiunile de binefacere ale familiei Cocu, îndreptate în folosul țării lor de baștină, trebuie să fie asociate cu actele de binefacere dovedite de către rudele lor din noua lor țară în Craiova, unde unchiul lui Nicolae, Dimitrios, a fost împuternicit (epitrop) al Bisericii Sfântul Ioan și a susținut cauzele cu donații în diferite modalități. El și-a lăsat averea și toate bunurile Asociației caritabile „Basarab”, în 1915. De asemenea, Ioannis Coculescu a dedicat Catedralei Sfântul Gheorghe, pentru ferestrele sfântului altar, trei vitralii cu reprezentarea lui Iisus Hristos, a Sfântului Ioan Botezătorul și a Sfântului Nicolae³³.

Luând în considerare tot ceea ce a fost analizat mai sus despre familia clisurenă Cocu, se confirmă faptul că fondul cultural al distinsului astronom

Nicolae Coculescu se rezumă la o formă istorică specifică, cu conexiuni în progresul social și economic al populației aromâne de pe suprafața Macedoniei. Elementul caracteristic al acestui proces este infiltrarea fostei populații rurale în structurile procedurale comerciale, model al orașului de munte, populat de crescători de animale sau „orașul de la țară”, după cum este numit în istoriografia elenă. Locuitorii săi, participând la modul în care lumea otomană s-a organizat și a produs bunuri, își reclamă dreptul la dezvoltare prin intermediul procesului comercial, debutând cu transferul de materii prime și piața lor de desfacere și continuând cu transportul sau traficarea lor și specializarea în activități meșteșugărești.

În consecință, modul de acțiune și evoluție al familiei Cocu reflectă într-un mod tipic modul de acțiune și evoluția claselor superioare ale comunităților aromâne din zona otomană. Imigrarea, integrarea în noile cămine, activitatea de comerț cu amănuntul, metodele de atingere a prosperității social-economice și actele de binefacere constituie fondul cultural comun, ale cărui rădăcini se regăsesc în Evul Mediu și sunt incluse, ca structuri integrate, în periodizarea istorică a lumii otomane. În concluzie, această linie de conduită reflectă corelațiile interne ale unui fenomen și durata de viață lungă ale uneia dintre populațiile Balcanilor, care, după spusele lui Traian Stoianovich, au structurat lumea „negustorului ortodox cuceritor al Balcanilor”.

Surse

Muzeul Folcloric și Etnologic din Clisura, 1831–1858, registrul *Κατάστιχον λογαριασμοί διάφοροι 1831–1834–1858 No. 19*.
Arhivele Naționale Dolj, *Matricula anilor 1881–1882 și 1882–1883*.

Bibliografie

Albescu, Albu, Andonie 1982: I.E. Albescu, C. Albu, G. Andonie, *Personalități românești ale științelor naturii și tehnicii: dicționar*, coord. D.-T. Constantinescu, v. XXX, București, 1982.

Andonie 1971: G. St. Andonie, *History of classical applied mathematics from Romania. Mechanics and Astronomy*, București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1971.

Anogiatis–Pele 1993: D. Anogiatis–Pele, *Δρόμοι και διακίνηση στον ελληνικό χώρο κατά τον 18^ο αιώνα*, Atena: Pappazisi 1993.
Capidan 1924–1926: Th. Capidan, *Români nomazi. Stu-*

diu din viața Românilor din sudul Peninsulei Balcanice, *Dacoromania* IV (1924–1926), 183–352.

Capidan 1942: Th. Capidan, *Macedoromânii. Etnografie, istorie, limbă*, București, Fundația Regală pentru Literatură și Artă, 1942.

Constantinescu 1985: I. Constantinescu, *Arendășia în agricultura Țării Românești și a Moldovei până la Regulamentul Organic*, București, E.A.R.S.R., 1985.

Dinculescu 1943: N. Gh. Dinculescu, *Bisericile Craiovei, un capitol din trecutul orașului*, Craiova, 1943.

Drâmbă 1966: C. Drâmbă, *Nicolae Coculescu (1866–1952), Studii și Cercetări de Astronomie* 11.2 (1966), 201–204.

Harlaftis 2013: G. Harlaftis, *The Meeting of Greeks and Romanians: An Introduction*, în G. Harlaftis, R. Păun (ed.), *Greeks in Romania in the Nineteenth Century*, Atena, *Arhivele Istorice ale Băncii Alpha*, 2013, 13–44.

Istrati 1911: C.I. Istrati, *Macedonia descriere și păreri in urma unei călătorii făcută în aprilie 1911*, București, 1911.

Kalinderis 1973: M. Ath. Kalinderis, *Ati συντεχνία και η εκκλησία επί Τουρκοκρατίας*, Atena, 1973.

Katsiardi-Hering 2003: O. Katsiardi-Hering, «Η ελληνική διασπορά: Η γεωγραφία και η τυπολογία της», în: Sp. Asdrachas et al., *Ελληνική Οικονομική Ιστορία, ΙΕ'-ΙΘ' αιώνας*, v. 1, Fundația Culturală a Băncii Piraeus, Atena, 2003, 237–247.

Katsiardi-Hering 2011: O. Katsiardi-Hering, «Δούναβης: ποτάμι πόλεων και ειρήνης – γέφυρα ψυχών και ειδών (18^{ος}-μέσα 19^{ου} αι.), în G. Tsigaras (ed.), *Σκευός εις Τιμήν, Αφιερωματικός τόμος επί τη συμπλήρωσει 25ετίας από της εις Επίσκοπον χειροτονίας και 20ετίας από της ενθρονίσεως του Μητροπολίτου Αυστρίας και Εξάρχου Ουγγαρίας και Μεσευρώπης, κ. Μιχαήλ*, Atena, 2011, 405–419.

Katsiardi-Hering 2012: Olga Katsiardi-Hering, *Greek Merchant Colonies in Central and South-Eastern Europe in the Eighteenth and Early Nineteenth centuries*, în Victor N. Zakharov, Gelina Harlaftis, Olga Katsiardi-Hering (ed.), *Merchant Colonies in the Early Modern Period*, London, Vermont: Pickering & Chatto, 2012, 127–140.

Kellenbenz 1965: Her. Kellenbenz, *Landverkehr, Fluß-und Seeschiffahrt im europäischen Handel (Spatmittelalter-Anfang des 19. Jahrhunderts)*, în: *Les grandes voies maritimes dans le monde XV-XIXe siècles. Paroils présentés au XII Congrès International des Sciences Historiques par la Commission Internationale d'Histoire Maritime à l'occasion de son VIIe Colloque* (Vienne, 29 août–5 sept. 1965), Paris, 1965, 65–176.

Kontogiorgis 2007: Dim. M. Kontogiorgis, *Ερευνητική αποστολή στη Ρουμανία. Ελληνικές κοινότητες (1829-αρχές 20ού αιώνα). Καταστατικά-Σύλλογοι-Ταυτότητες. Εισαγωγικές παρατηρήσεις, Εώα και Εσπέρια* 7 (2007), 367–400.

Lebrun, Voinescu 1911: Fr. Lebrun, I. Voinescu, *Macedonia*, Bucarest, 1911.

Mehlan 1939: Arno Mehlan, „Die Handelsstraßen des Balkans während der Türkenzeit”, *Südost-Forschungen* 4 (1939), 243–296.

Mehlan 1979: Arno Mehlan, «Οι εμπορικοί δρόμοι στα Βαλκάνια κατά την Τουρκοκρατία», în: Sp. I. Asdrachas (ed.), *Η οικονομική δομή των βαλκανικών χωρών στα χρόνια της οθωμανικής κυριαρχίας, ιε'-ιθ' αι.*, Atena: Melissa, 1979, 367–407.

Mil-Demetrescu 1928: G. Mil-Demetrescu, *Din trecutul Craiovei. Mahalaua Sârbilor (Mahalaua Sf. Ion)*, *Arhivele Olteniei* 35 (ianuarie-februarie 1928), 10–12.

Murgoci, Papahagi 1911: G. Murgoci, Per. Papahagi, *Turcia cu privire specială asupra Macedoniei și ghidul excursiunii în Macedonia, 1–20 Aprilie 1911*, București, 1911.

Nikolin e.a. 2008: Sv. Nikolin et al., Cincari (Aromuni) u Pančevu, *XXI vek* br. 2, Pančevo: Evroregionalni Centar za Razvoj Društva u Multietničkim Sredinama „In Media Res”, 2008.

Nikolin 2009: Sv. Nikolin, *Cincari (Aromuni) u južnom Banatu*, Evroregionalni Centar za Razvoj Društva u Multietničkim Sredinama „In Media Res”, Pančevo, 2009.

Orman 1927: G. Orman, *Din trecutul Craiovei. Mahalaua Sf. Ioan, Arhivele Olteniei* 34 (noiembrie-decembrie 1927), 414–416.

Orman 1928: G. Orman, *Din trecutul Craiovei. Cartierul clișurean, Arhivele Olteniei* 36 (martie-aprilie 1928), 110–117 și 37–38 (mai-august 1928), 216–230.

Papageorgiou 1988: G. Papageorgiou, *Οι συντεχνίες στα Γιάννενα κατά τον 19^ο και τις αρχές του 20^{ου} αιώνα*, 2nd ed., Ioannina: Societatea pentru Studii Epirote, 1988.

Papadrianos 2011: Adr. I. Papadrianos, «Οι κοινότητες των Μακεδόνων στην πρώην Γιουγκοσλαβία», în: Io.S. Koliopoulos, I.D. Michailidis (ed.), *Οι Μακεδόνες στη διασπορά. 17^{ος}, 18^{ος} και 19^{ος} αιώνας*, Salonic: Societatea pentru Studii Macedonene, 2011, 60–65.

Papadrianos 1988: I. A. Papadrianos, *Οι Έλληνες πάροικοι του Σεμλίνου (18ος–19ος αι.). Διαμόρφωση της παροικίας, δημογραφικά στοιχεία, διοικητικό σύστημα, πνευματική και πολιτιστική δραστηριότητα*, Salonic: Institutul de Studii Balcanice 1988.

Papadrianos 2001: I.A. Papadrianos, *Οι Έλληνες της Σερβίας (18ος-20ός αι.)*, Alexandroupoli: Endochora 2001.

Papahagi 1937–1938: V. Papahagi, *Contribuții la istoria cărnănaritului la Aromâni*, „Lumina”, an 2, nr. 4 (octombrie 1937–februarie 1938), 3–10.

Papakonstantinou 2011: K. Papakonstantinou, *Transport and Communication in Southeastern Europe in the Nineteenth Century: The Impact on Trade*, în: E. Eldem, S. Petmezas (ed.), *The Economic Development of Southeastern Europe in the 19th Century*, Atena, *Arhivele Istorice ale Băncii Alpha*, 2011, 349–395.

Papakonstantinou 2013: K. Papakonstantinou, *Trading by Land and Sea: Changing Trade Routes and the Shift of Commercial Centres from Central to Eastern Europe in the Eighteenth and Nineteenth Centuries*, în: G. Harlaftis, R. Păun (ed.), *Greeks in Romania in the Nineteenth Century*, Atena: *Arhivele Istorice ale Băncii Alpha*, 2013, 205–225.

Păunoiu 2009: D.-M. Păunoiu, *Nicolae Coculescu – descendent al familiei Cocu din Vlaho-Clisura*, în: Academia Română (ed.), *Românitate și Latinitate în Uniunea Europeană*, Craiova: Fundația Scrisul Românesc, 2009, 126–131.

Petrescu 2014: Șt. Petrescu, *Οι Έλληνες ως «άλλοι» στη Ρουμανία. Η εσωτερική οικοδόμηση του ρουμανικού έθνους-κράτους κατά τον δέκατο ένατο αιώνα και οι Έλληνες*, Salonic: Epikentro, 2014.

Popović 1937: D.J. Popović, *O Cincarima, prilozi pitanju postanka našeg građanskog društva*, Beograd, 1937.

Popovici 1966: C. Popovici, *N. Coculescu. O personalitate marcantă a astronomiei românești*, „Scântea” (1 august 1966).

Scrisori 1979: *Scrisori către N. Iorga*, volumul II (1902–1912), ediție îngrijită de Barbu Theodorescu, Editura Minerva, București, 1979.

Seirinidou 2008: V. Seirinidou, *Grocers and Wholesalers, Ottomans and Habsburgs, Foreigners and 'Our Own': the Greek*

Trade Diasporas in Central Europe, seventeenth to nineteenth centuries, în: S. Faroqhi, G. Veinstein (eds.), *Merchants in the Ottoman Empire*. Collection Turcica, volumul XV, Paris-Louvain-Dudley: Peeters, 2008, 81–95.

Seirinidou 2011: V. Seirinidou, *Έλληνες στη Βιέννη (18^{ος} – μέσα 19^{ου} αιώνα)*, Atena: Herodotus, 2011.

Siokis 2001: N. D. Siokis, *Η ιστορία και τα κειμήλια των Ιερών Ναών Αγίου Δημητρίου και Αγίου Νικολάου Κλεισούρας Καστοριάς*, Asociația Tutoror Clisurenilor „Sfântul Marcu”, Salonic: University Studio Press, 2001.

Siokis 2010: N. D. Siokis, *Η πνευματική κίνηση και ζωή στη Δυτική Μακεδονία: Η Κλεισούρα κατά τον 19^ο αιώνα επί τη βάση ανέκδοτων εκκλησιαστικών κωδίκων, εγγράφων και λοιπών πηγών*, teza de doctorat nepublicată, Universitatea Aristotel din Salonic, Facultatea de Teologie, Școala de Teologie Pastorală și Socială, Salonic, 2010.

Siokis 2015: N.D. Siokis, «Η παρούσα των Κλεισουριτών στο Ζέμου (Σεμλίνο). Αμφίδρομες σχέσεις με τον γενέθλιο τόπο», *Πρακτικά Ε' Ευρωπαϊκού Συνεδρίου Νεοελληνικών Σπουδών „Συνέχειες, ασυνέχειες, ρήξεις στον ελληνικό κόσμο (1204-2014): οικονομία, κοινωνία, ιστορία, λογοτεχνία”*, Atena: Societatea Europeană de Studii Grecești Moderne, 2015, 425–447.

Stalidis 1999: K.G. Stalidis, *Οι συντεχνίες και τα επαγγέλματα στην Έδεσσα την περίοδο της Τουρκοκρατίας*, ediția a 2-a, Salonic, 1999.

Stavinschi 2002: M. Stavinschi, *Nicolae Coculescu – the First Director of the Bucharest Astronomical Observatory*, *Romanian Astronomical Journal* 12.1 (2002), 85–100.

Stavinschi, Mioc 2008: M. Stavinschi, V. Mioc, *100 years and more of Romanian Astronomy*, în: V. Mioc, Cr. Dumitrache, Ned. A. Popescu (ed.), *Exploring the Solar System and the Universe, Bucharest, Romania, 8–12 April 2008*, American Institute of Physics, 3–13.

Stavinschi 2016: M. Stavinschi, *Nicolae Coculescu în excursie la aromânii săi*, „Magazin Istoric”, an XLIX, nr. 7 (592), iulie 2016, 66–70.

Stavinschi 2016a: M. Stavinschi, *Nicolae Coculescu. O viață printre stele*, București, Eikon, 2016.

Stoianovich 1979: Tr. Stoianovich, «Ο κατακτητής ορθόδοξος Βαλκάνιος έμπορος», în: Sp. Asdrachas (ed.), *Η οικονομική δομή των Βαλκανικών χωρών στα χρόνια της οθωμανικής κυριαρχίας (15^{ος}-19^{ος} αιώνας)*, Atena: Melissa, 1979, 287–345.

Tzonos 2003: Th. Ch. Tzonos, «Διεθνές περιβάλλον και Δυτικομακεδόνες απόδημοι στην Τουρκοκρατία», în: *Διεθνές Συνέδριο «Η Δυτική Μακεδονία κατά τους χρόνους της τουρκικής κυριαρχίας με έμφαση στους Δυτικομακεδόνες απόδημους στις Βαλκανικές χώρες (15^{ος} αιώνας έως το 1912)*, Σιάτιστα 30–31 Μαρτίου–1 Απριλίου 2001, Siatista: Biblioteca Publică Centrală Manouseios din Siatista, 2003, 29–40.

Tontorof 2003: N. Tontorof, *Η Βαλκανική πόλη, 15^{ος}–19^{ος} αιώνας. Κοινωνικο-οικονομική και δημογραφική ανάπτυξη*, v. A-B, trad. E. Avdela, G. Papageorgiou, 2a ed., Atena: Themelio, 2003.

Țarălungă 2011: Ec. Țarălungă, *Enciclopedia identității românești, Personalități*, București, Litera Internațional, 2011.

Vourazeli-Marinakou 1950: El. Vourazeli-Marinakou, *Αι εν Θράκη συντεχνία των Ελλήνων κατά την Τουρκοκρατίαν*, Salonic: Societatea pentru Studii Macedonene, 1950.

Note

¹ Informațiile sunt furnizate de mărturiile verbale ale primilor imigranți din Clisura sosiți în Craiova (cu precădere ale membrilor familiilor Orman, Gârleşteanu, Ciolea, Goga, Cota și Cocu) și de autobiografia (nepublicată și neverificată) a lui Gh. Peșicu, președinte al Curții de Apel Dolj și primar al Craiovei, după cum a fost consemnată de Gigi Orman cu un secol mai târziu, *Din trecutul Craiovei. Cartierul clisurean; Arhivele Olteniei* 36 (martie-aprilie 1928), 110–117 și 37–38 (mai-august 1928), 216–230. Cf. Siokis 2010, 88–98.

² Stoianovich 1979, 287–345.

³ În privința activităților economice ale imigranților, vezi Papadrianos 2001, 41–55, Papadrianos 2011, 60–65.

⁴ Mehlan 1979, 367–407, Anogiatis-Pele 1993.

⁵ Siokis 2010, 41, 385.

⁶ În privința comunității clisurene din Pancevo (Panciova) și Zemun, vezi Nikolin et al. 2008 Siokis 2015, 425–447.

⁷ În privința așezării și activității Vlahilor-Țintari din regiunea Banatului, vezi Nikolin 2009.

⁸ Katsiardi-Hering 2011, 405–419 Katsiardi-Hering 2012, 127–140 Papakonstantinou 2013, 205–225, Harlaftis 2013, 13–44.

⁹ În virtutea Tratatului de la Passarowitz (Pojarevăt), provinciile din nordul Peninsulei Balcanice (Banatul, Valahia Mică, Serbia de Nord, Bosnia de Nord, sud-estul zonei Srem (Sremski Karlovci/Karlowitz/Carloviț) urmau să fie cedate Imperiului Habsburgic și Belgradului, iar toate provinciile aflate la sud de râul Sava și de fluviul Dunăre urmau să fie restituite Imperiului Otoman. Acordul comercial și de navigație inclus în corpul tratatului și aparținând acestuia oferea facilități sporite celor care practicau comerțul pe teritoriul imperiului și care erau cetățeni otomani. Stoianovich 1979, 303, Papadrianos 1988, 11–12, 38–42, Papadrianos, 2001, 23–24, Katsiardi-Hering 2003, 237–247, Tzonos 2003, 29–40 Kontogiorgis, 2007, 367–400, Seirinidou, 2008, 81–95, Seirinidou, 2011, 43–44.

¹⁰ După cum menționează avocatul Gigi Orman în mod expres, clisurenile din Craiova își adresau una alteia blesteme referitoare la trecerea Dunării cu barca: „*Nathimavā caichia cari vā tricū Dunārea (Blestemată fie barca de vā trecu Dunārea)*”. La modul ironic, se mai menționează în glumă că, atunci când Sofia Babuș și Caterina Orman, care erau încuscate, au sosit în Craiova, tânărul catargiu care le însoțea a primit o recompensă mai mare pentru că, pe când se aflau în mijlocul apelor Dunării, a început să clatine barca. Orman, 1928, 115.

¹¹ Asupra rutelor comerciale istorice ale Peninsulei Balcanice, a se consulta Capidan 1924–1926, 183–352, Capidan 1942, 106–114, Mehlan 1939, 243–296, Kellenbenz 1965, 65–176, Mehlan 1979, 367–407, Anogiatis-Pele 1993, 36, 41, Papakonstantinou 2011, 349–395.

¹² Orman 1928, 111.

¹³ Asupra organizării curselor obișnuite de caravane (convoaie) din motive de siguranță, a se consulta Papahagi 1937–1938, 3–10, Mehlan 1979, 383–384.

¹⁴ Orman 1927, 414–416, Mil-Demetrescu 1928, 10–12, Dinulescu 1943, 73–75.

¹⁵ În linii generale, aceștia se ocupau cu tranzitul de mărfuri, cu vânzări *en gros* și *en detail* („cu ridicata” și „cu amănuntul”), dețineau magazine de „coloniale”, cultivau și transportau cereale, cultivau, prelucrau și transportau tutun, se ocupau cu brutăria,

administrau hanuri, practicau diferite meșteșuguri (morărit, fabricarea și vânzarea lumânărilor).

¹⁶ Tradiția orală menționează că bătrânul Costea Ciolea a călătorit până la Craiova pe un cal, instalat pe o targă improvizată, iar caravana a fost urmată de soția sa și de alte soții de clisurenii, unele dintre acestea decedând la pușini ani după sosirea lor în Valahia, fiind înhumate în cimitirul Ungureni din Craiova. Orman 1928, 116.

¹⁷ Popović 1937, 386–387, Nikolin e.a. 2008, 11.

¹⁸ Muzeul Folcloric și Etnologic din Clisura, 1831–1858, registru „Κατάστιχον λογαριασμοί διάφοροι 1831–1834–1858, No. 19”.

¹⁹ Siokis 2001, 41.

²⁰ După ce a absolvit școala primară, gimnazială și liceul la Craiova, s-a înscris la Facultatea de Științe din București, în 1883, unde a urmat cursuri de algebră, geometrie, chimie, mecanică și astronomie; a absolvit facultatea în 1889. În 1891 a absolvit cursurile Universității Sorbona din Paris, unde a obținut titlul de *doctor în matematică* în noiembrie 1895, specializându-se în același timp în mecanică cerească la Observatorul Astronomic din Paris. Pe parcursul stagiului său de la Paris a participat, sub îndrumarea lui Henri Alexandre Deslandres, la o misiune de observare a unei eclipse solare, care a avut loc în Senegal la 4/16 aprilie 1893, și a publicat studii remarcabile despre acest fenomen. Împreună cu Spiru Haret și Gogu Constantinescu, s-a numărat printre primii matematicieni care și-au susținut teza de doctorat la Universitatea Sorbona. Disertația pentru susținerea tezei sale de doctorat este intitulată *Sur les expressions approchées des termes d'ordre élève dans le développement de la fonction perturbatrice*, și a fost publicată în revista „Journal de mathématiques pures et appliqués”, 5-e série, t. I, fasc. IV, 1895, 359–442. Mai târziu, a exercitat funcția de profesor suplinitor (1895–1896), apoi de profesor titular (1896–1937) de astronomie și geodezie la Facultatea de Științe din cadrul Universității București, al cărei decan a fost timp de patru ani (1928–1932). În aprilie 1908 a luat inițiativa înființării Institutului Astronomic din București, al cărui director a fost până în 1936. Lui Nicolae Coculescu i se datorează dotarea Observatorului cu echipamente și instrumente de înaltă precizie, necesare pentru observarea sistematică a soarelui, a planetelor și a cometelor (1926), ceea ce a facilitat ulterior participarea Observatorului Astronomic la o serie de activități științifice internaționale. În curând, Nicolae Coculescu a devenit membru al Societății Astronomice Franceze, datorită studiilor sale din domeniul astronomiei (1891), și membru al Uniunii Astronomice Internaționale, participând la fondarea Comitetului Internațional de Geodezie și Geofizică (1929) și a Comitetului Național de Astronomie din România (1930). Pe lângă mecanică cerească, s-a preocupat și de problema

fotosferei solare și a refracției astronomice. Principalele sale studii sunt următoarele: *Cestiunea Calendarului* (București, 1898); *Teoria refracției astronomice* (București, 1899); *Tratat elementar de astronomie* (București, 1904); *Leccióni elementare de mecanică cerească. Perturbațiile planetare* (București, 1905) și *Curs de astronomie teoretică, profesat la Facultatea de Științe din București* (București, 1929), Drâmbă 1966, 201–204, Popovici 1966, Andonie 1971, Albescu, Albu, Andonie 1982, 112, Stavinschi 2002, 85–100, Stavinschi, Mioc 2008, 3–13, Păunoiu 2009, 126–131, Siokis 2010, 156–157, Țarălungă 2011, 198, Stavinschi 2016, 66–70, Stavinschi 2016a.

²¹ Anii nașterii și decesului părinților lui Nicolae Coculescu sunt consemnați de el însuși pe verso-ul fotografiilor de familie, care sunt astăzi păstrate în Fondul „Nicolae Coculescu-Pius Servien” la Biblioteca Națională a României. Pe lângă Nicolae, părinții săi au mai avut încă trei copii: Paul (1867–1942), profesor de matematică, Eugenia, soția compozitorului și violonistului George Fotino și Leontina (Tina), profesoară de istorie. Stavinschi 2016a, 17–22.

²² Despre celălalt frate al lor, pe nume Marcu, se știe că era cultivator și că a decedat la Craiova la o vârstă înaintată în timpul ocupației germane. Orman 1928, 222.

²³ Arhivele Naționale Dolj, *Matricula anilor 1881–1882 și 1882–1883*.

²⁴ În privința arendării suprafețelor de teren aflate sub ipotecă, până la Tratatul de la Adrianopol, a se consulta Constantinescu 1985.

²⁵ Prin aplicarea *Regulamentului Organic*, producția intensivă de bunuri agricole, cu deosebire de cereale, aflate la mare căutare în Europa Occidentală, precum și transportul acestora peste granițe, au constituit un important obiect al preocupării unei proporții considerabile de comercianți greci, care au venit (în Valahia) dinspre zona otomană („tourkomerites”). Petrescu 2014, 96–97.

²⁶ Cu privire la organizarea breslelor (corporațiilor) în perioada de dominație otomană, vezi Vourazeli-Marinakou 1950, Kalinderis 1973, Papageorgiou 1988, Stalidis 1999, Tontorof 2003, 156–178, 299–338.

²⁷ *Scrisori* 1979, 496–497.

²⁸ Lebrun, Voinescu 1911, 99–101, Murgoci, Papahagi 1911, Istrati 1911, 15–16, 25.

²⁹ Orman 1928, 117.

³⁰ Ziarul „Μακεδονία”, no. 479, 20 februarie 1913.

³¹ Ziarul „Μακεδονία”, no. 7028, 9 martie 1932.

³² Ziarul „Μακεδονία”, no. 2454, 10 noiembrie 1918.

³³ Revista „Biserica Orthodoxă Română”, an XXXIII, nr. 4 (1909), 479.

Redacția revistei „Academica“
Casa Academiei – Calea 13 Septembrie nr. 13, sector 5, București, tel: 021.318.81.06/2712, 2713

**Abonamentele la revista „Academica“ se pot face prin mandat poștal pe adresa
revistei „Academica“, serviciul difuzare (Popa Aurora)
sau cu ordin de plată în contul RO64TREZ7055005XXX006462,
Trezoreria sector 5, București.
Prețul unui abonament pentru 12 luni este 36 lei.**

ISSN 1220-5737 120 PAGINI

PREȚUL 6 lei